

مدرسه تجربی یا مدرسه ضمیمه و شاید هر دو

برای پی‌ریزی تغییر و تحول در سیاست‌ها و برنامه‌های کلان و خرد آموزش و پرورش، انجام فعالیت‌های پژوهشی، جزو اقدامات قطعی و لا یتغیر آموزش و پرورش است. مطالعه و بررسی نهضت‌های اصلاحی و جریان‌های تغییر و توسعه تعلیم و تربیت در کشورهای جهان، بیانگر این واقعیت است که یکی از وجوه متمایز نظام‌های موفق و ناموفق آموزش و پرورش کشورها، توجه ویژه به این سیاست و اصل اساسی - انجام فعالیت‌های پژوهشی در محدوده‌ای کوچک‌تر - است و این امر همان اجرای آزمایشی است. شاید بتوان چنین ادعا کرد که سهولت بیشتر، کم‌هزینه‌تر بودن و نبود نیاز به دستکاری عوامل متعدد ستادی و صف (محیط عمل تربیتی)، از مهم‌ترین دلایل این اقدام خردمندانه باشند.

تجربه‌های جهانی و حتی گذشته نه‌چندان دور در ایران نیز بیانگر این است که یکی از زمینه‌های قطعی مورد نیاز برای آماده سازی معلمان و عوامل مدیریتی در مدرسه، و تأیید و تقویت مبنای علمی تحول و تغییر در آموزش و پرورش، تأسیس مدارس تجربی است. ایجاد این مدارس فرصتی فراهم می‌سازد تا طرح‌های نوآورانه با برنامه‌ریزی مشخص در بوته آزمایش و بررسی همه جانبه گذاشته شوند.

مدارس تجربی

نوع دیگری از مدارس تجربی که از آن‌ها به‌عنوان «مدارس ضمیمه» یا «مدارس همسایه» نام برده می‌شود، مدارس هستند که با دانشگاه‌ها و مراکز تربیت معلم در ارتباط مستقیم هستند. این مدارس دو کارکرد اساسی دارند؛ یکی فراهم ساختن زمینه و امکانات لازم برای مشارکت فعالانه اعضای هیئت علمی در فعالیت‌های پژوهشی در «محیط عمل»، به واسطه راحتی دسترسی به آزمایشگاه مورد نظر، و دیگری فراهم ساختن زمینه‌ای برای آشنایی فعالان «محیط نظر» با مشکلات، موانع و نارسایی‌های فعالیت‌های تربیتی در مدارس.

با توجه به آنچه بیان شد، به این نتیجه می‌رسیم که بهتر است قبل از اجرای هر طرح تغییر در ابعاد کلان که مورد نظر ستاد است، طرح مورد نظر، بدون اینکه تمام ساختارها، سیاست‌ها و برنامه‌ها دستکاری شوند، در بعد کوچک‌تر در یک یا چند مدرسه اجرایی شود. به چنین مدرسی «مدارس تجربی» می‌گوییم.

مدارس تجربی به تناسب نیازمندی‌های یک طرح پژوهشی خاص و به‌منظور اجرای آن انتخاب می‌شوند. این مدارس جنبه آزمایشگاهی دارند و برنامه‌ریزی و اجرا در آن‌ها، با توجه به شرایط طرح پیشنهادی صورت می‌گیرد.

و اما دفتر پیش‌روی شما

آنچه پیش روی شماست، مستندی است ویژه، روایتگر عمل مدارس تجربی و مدارس ضمیمه که چهار موضوع درس‌پژوهی، کلاس معکوس، طراحی آموزشی و روایت‌پژوهی را در بر گرفته است.

فصل روایت‌پژوهشی

در فصل روایت‌پژوهشی، با حضوری آرام و بدون برهم زدن برنامه‌های عادی مدرسه، وارد مدرسه شدیم و پژوهش را با توجه به ابعاد گوناگون آن در مدرسه اجرا کردیم تا نمونه‌ای باشد برای اجرای ساده و کم‌هزینه پژوهش‌های همگانی. که البته از قبل، توسط معلم و کادر پژوهشی مدرسه، زمینه‌سازی این پژوهش انجام شده و معلم با آگاهی کافی از موضوع با گروه‌های دانش‌آموزی همراه می‌شود. (روایت این زمینه‌سازی برای معلم به صورت مفصل در این فصل بیان شده‌است). و گروه‌های پژوهش دانش‌آموزی تا انتها مورد حمایت مسئولان پژوهشی مدرسه و اولیای خود قرار می‌گیرد.

بعد از پژوهش‌های همگانی.

آنچه باید در برنامه‌های آموزش و پرورش مورد توجه قرار گیرد، بسترسازی برای پژوهش‌های همگانی است و نه پژوهش‌های قهرمانی! چرا که پژوهش‌های همگانی با موضوعات برنامه درسی در مدارس هم‌خوانی بیشتری دارند.

فصل درس‌پژوهی

در فصل درس‌پژوهی، شاهد تلفیق مدرسه تجربی و مدرسه ضمیمه هستیم! در این فصل، براساس هماهنگی ارزشمندی که بین سه محیط نظر (دانشگاه)، محیط عمل (مدرسه) و نهاد پشتیبانی (مجله رشد معلم) صورت گرفت، با حضور اعضای محترم هیئت علمی گروه فلسفه دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تهران در محیط مدرسه، نمونه‌ای تربیتی بررسی شد. باور جمع بر این است که تفکر جدایی آموزش از پرورش در محیط مدرسه، باعث از بین رفتن سرمایه‌های ارزشمند تجربه‌های معلمان و از دست رفتن فرصت‌های مناسب تربیتی می‌شود. تجربه زیسته ما به زیبایی شاهد این مدعا است که اگر بین محیط نظر و محیط عمل ارتباط مناسبی برقرار شود، مشکلات و مسائل محیط عمل به خوبی شناسایی می‌شوند و براساس روش‌ها و روال‌های علمی

محیط نظر، قابل بررسی و حل خواهند بود. همچنین، این تجربه نشان داد که حل مشکلات و مسائل تربیتی به دست معلمان توانمند، به دقت و با هنرمندی‌های خاصی ممکن است. اگر مدیران مدارس توانمندی‌های معلمان را در تربیت باور داشته باشند، معلمان بزرگوار به راحتی می‌توانند هم‌زمان با پی‌گیری تحقق اهداف آموزشی، اهداف تربیتی را نیز پیگیری و حل کنند.

طراحی آموزشی

در فصل طراحی آموزشی، با توجه به تغییرات پرستاب قرن ۲۱ و حضور پررنگ رسانه‌های پر شمار در زندگی، دریافتیم «معلمی» زمانی اثربخش خواهد بود که توان استفاده مناسب از این امکان را داشته باشد. در «معلمی» امروزه، با توجه به تعدد محیط‌های یادگیری، تنوع منابع یادگیری و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، باید طراحی نو در انداخت. بر این اساس، پس از مطالعه منابع و گفت‌وگو با کارشناسان و صاحب‌نظران این عرصه و براساس برنامه‌ای که دفتر تألیف کتاب‌های درسی برای «تألیف معیار» در نظر دارد، به مدل «مثالث نهضت یادگیری در کلاس و مدرسه» رسیدیم که یکی از مهم‌ترین اضلاع آن «طراحی آموزشی» است. نمونه‌ای از این طراحی را با هماهنگی و تأیید گروه ریاضی دفتر تألیف کتاب‌های درسی، در یکی از مدارس اجرا کردیم. این نیز نمونه‌ای است از مدرسه تجربی.

فصل کلاس معکوس

در سفرها و گفت‌وگوهایی که برای گرفتن بازخورد از ویژه‌نامه پایه هشتم، با معلمان چند استان کشور داشتیم، بسیاری از آنان از تغییرات کتاب‌های درسی راضی بودند و به نیکی از آن‌ها یاد می‌کردند، اما مشکل اصلی خود را «حجم زیاد کتاب‌های درسی و زمان کم آموزش» و «نبود هم‌فهمی، همراهی و همکاری تیم مدیریتی مدرسه در زمینه روش‌های پیشنهادی فعال» اعلام کردند. زمانی که مسئله با مدیران دفتر تألیف کتب درسی مطرح شد، آنان راه حل‌های متعددی پیشنهاد کردند تا اینکه نتیجه گرفتیم، یکی از بهترین آن‌ها، اجرای «روش کلاس معکوس» است. در این فصل، با هماهنگی در چند مدرسه، فعالیتی نوآورانه انجام شد. امیدواریم با مطالعه دقیق از طریق نشانی

www.moallem@roshdmag.ir

ما را از دیدگاه‌های خود آگاه کنید.